

Maja Haderlap:

Obkoljeni

Gozdič za našo hišo, ki ga moram prehoditi, kadar si zaželim gledati televizijo in moram za to k Mihiju in njegovi družini, se bohotno razrašča. Mislila sem, da ga dobro poznam. Ničkolikokrat sem že šla skozenj in lahko bi ga prehodila z zaprtimi očmi. Zdaj pa se moram zelo opogumiti, da stopim vanj. Včasih sem imela občutek, da vonjam vsak delček poti, vsako drobno jaso, nizka in visoka drevesa, da z zaprtimi očmi lahko zatipam leske, malinje in vrbovke, da lahko začutim, kdaj se nad mano odpira in kdaj zapira streha iz smrečja. Zdaj pa je gozdič izgubil to domačnost. Združil se je z velikim gozdom in postal zeleno morje, polno ostrih iglic in ostrorobih lusk, z valujočim, bohotnim podrastjem raskavega lubja. Takoj ko pogledam iz okna v spalnici, mi gozd sili v oči ali s svojo rebrasto, nazobčano površino preži za travnikom. Nekega dne bo prestopil bregove, se zbojim, in zapustil robove gozda, preplaval bo ozare in naše misli, prav tako, kakor imam že danes občutek, da gozd zaseda vse misli moških, ki delajo z mojim očetom ali ki prihajajo k nam na obisk, preden gredo na lov.

Da greš v gozd, v našem jeziku ne pomeni samo, da greš sekat drevesa, loviti divjad ali nabirati gobe. Pomeni tudi, kot nam vedno pripovedujejo, da se greš skrit, pobegniti, napast iz zasede. V gozdovih se je spalo, kuhalo in jedlo, moški in ženske so hodili v gozd, ne samo v mirnih časih, tudi med vojno. Ne v svoj gozd, ne, za to je bil predelek, premajhen in preveč pregleden. Odhajalo se je v velike gozdove. Gozdovi so bili pribežališča številnih ljudi, pekel, v katerem so ljudje preganjali divjad in bili sami preganjana divjad.

O gozdu krožijo zgodbe, kakor gozd obkroža kmetijo.

V gozdu so prikriti prostori za lovljenje in krmljenje, nabiranje jagodičja in gobarjenje, ki jih nikomur ne izdaš. Še bolj skrivni so najskrivnejši koti, h katerim ne vodi nobena pot, nobena steza, in ki jih moraš izslediti po

lovskih poteh in potočnih strugah, te kraje skrivanja in preživetja, bunkerje, v katerih so se naši ljudje, kot pravijo, dolgo skrivali.

Tisto leto je vihar grofovskim gozdnim pobočjem prizadejal ogromno škodo. Orkan pušča za sabo široko preseko uničenja, v kateri na tleh ležijo prelomljena, odlomljena, poruvana drevesa. Iz vseh grofovih posek so zbrali drvarje, da pospravijo posledice vetroloma. Nad grapo dolge tedne odmevajo zavijanje žag, udušeni hrup sekir, padanje debel.

Ob koncih tednov se na naši domačiji zbirajo drvarji ter brusijo in popravljajo orodja. Hlače imajo posejane z lisami smole, ki se svetijo kot majhna močvirja. S sredine močvirij se krožno širijo popki umazanije in kot sence smolnih oblakov ponikajo v hlačno blago. Srajce drvarjev so prepotene, puloverji in jopiči, položeni čez rame, se na rokavih in robovih začenjajo parati.

Oče sedi na klopi in popravlja žago, ki ji pravi amerikanka. Lahno udarja po njej. Žaga se v ritmu upogiba in brenči.

Pri tebi žaga zapleše, reče Mihi. Takoj ko ti jo položim v roke, se razvedri. Stric Jozi pripoveduje kolegom, da bi rad snemal radijske oddaje, ja, in da je pri slovenskem oddelku Avstrijskega radija že zaprosil za snemalnik. Pogovarjal bi se z ljudmi in pogovore snemal. Če kolegi ne bi imeli nič proti, bi pripravil tudi radijsko oddajo o njih, drvarjih grofa Thurna.

Saj niste več drvarji, reče oče, od gozda ste se že zdavnaj poslovili.

Je pač treba videt, kam greš, odgovori Mihi, saj ne moremo vsak dan hoditi v gozd, kot da ne bi imeli drugih možnosti, kot da ne bi imeli druge priložnosti, kaj zaslužiti. On da se je pridružil socialistom. Obljubili so mu, da mu bodo priskrbeli drugo službo.

A ti bi rad v politiko, vpraša oče, ampak župan nikoli ne boš, tega ne bodo dopustili, nikoli, da bi ti, Slovenec, postal župan!

Ti tega ne razumeš, reče Mihi.

Razumem, kar pač razumem, pripomni oče.

In pove, da je v tistem tednu z Mozganovega grebena, kjer je kmetom ravno sekal les, šel čez zeleno mejo h Kumru na slovensko stran na pivo. Ženske so menda kar debelo pogledale, da si je upal čez mejo. Postavljali so mu vprašanja o ljudeh iz Lepene in mu naročili, naj pozdravi vse znance. Hvala, hvala, rečejo drvarji in se peš odpravijo na svoje domove. Samo Jozi zajaha motor in se odpelje, z eno roko mahajoč v pozdrav.

Kje pa pravzaprav je meja, vprašam očeta.

Tam gori, reče in pokaže na greben, ki polkrožno zaključuje dolino.

Enkrat bi rada šla s tabo na delo, rečem.

Očeta moja prošnja tako preseneti, da mi že za naslednji dan obljubi, da me vzame s sabo, saj mora na po tako ali tako nesti nekaj orodja.

Zgodaj zjutraj pred hlevom stoji njegovo motorno kolo, Puchov motor s temno svetlikajočo se posodo za gorivo, ki je videti kot trup črnega delfina. Oče na prtljažnik priveže poln nahrbtnik z orodjem in ročko bencina. Sedem na zadnji sedež in previdno ovijem roke okrog njegovega trupa. Reče mi, naj se tesneje stisnem k njemu, da med vožnjo ne padem z motorja. V prvem zavoju zakliče, premikaš se, trdneje me primi, drugače naju bo odneslo. Po začetnem strahu, ki me obide, ko oče zavre in zapelje v ovinek, se na ravnih delih ceste, ko pospeši, prepustim.

Za Mozganovo kmetijo postavi motor na vilice, si za pas hlač zatakne nekaj železnih klinov in si oprta nahrbtnik. Počasi se podava na pot. Bencin v ročki klockota. V strminah se ti ne sme nikamor muditi, drugače ti zmanjka sape, reče oče. Potem pospeši korak. Jaz zaostajam in na ravninah tečem, da ga dohajam. Si bil tukaj, ko je bila vojna, vprašam.

Bil, tam više gori smo imeli bunker, reče. Tvoj ded je vodil kurirsko postajo. Jaz sem kuhal. Bilo je zelo nevarno.

Te je bilo strah, vprašam.

Bo že tako, saj sem bil še otrok, nekaj let starejši od tebe.

Za hrbtoma zaslišiva zbežati preplašeno srno.

Zavohala naju je, reče oče.

Pod gozdnatim grebenom, pod mogočnimi smrekami, ki jim goste veje segajo skoraj do tal, je opaziti kočo. Vsa je obložena z drevesno skorjo, sloj za slojem je z žebliji pribita na leseno ogrodje. Tukaj smo včasih spali, pove oče, ko smo sekali les. Odklene ključavnico in ob nerabljene pograde odloži orodje in ročko bencina.

Na poseko še stopim, reče, potem pa lahko greva čez mejo.

Očetovo delovno mesto je videti pospravljeno, označeno je s kupi vej. Na tleh razporejeni ležijo hlodi z odstranjenim in neodstranjenim lubjem, imajo še štrclje, kjer so bile prej veje, ali pa so že spucani, kot pravi oče, in med njimi dišeči, preriti kupčki žagovine. Hlodi so poševno prisekani, odžagana mesta deblovine se svetijo kot sveže izrezljani leseni krožniki.

Oče stoji sredi jase in pregleduje poseko, nato s tal pobere raztresene zagozde in jih prekrije z vejami. Zdaj pa se veselim piva, reče in pokaže proti meji.

Na moje presenečenje meja poteka zelo blizu poseke. Z gozdnega grebena lahko z očmi zaobjamem jugoslovansko stran pobočja, poraslega z gozdom in osupla ugotovim, da je na pogled točno tako kakor avstrijsko in da se mi razodene kot nadaljevanje domače pokrajine. Oče se med skokom čez mejo opre na kol v ograji. Meni reče, naj se splazim pod bodečo žico in mi privzdigne najnižji del, da se ne bi zapletla v zavihanih bodicah.

Naenkrat se mu spet začne muditi. Z dolgimi koraki hlastno korači po klančini svetlega gozda navzdol. Ne dohajam ga. Po obrazu me biča praprot. Na spodnjem robu gozda me oče počaka. Sedi v travi in gleda v dolino, ki leži globlje pod nama in je videti, kot da se izgublja v globeli.

Tam za Raduho, oče pokaže na gorsko sleme, tam sem med vojno hodil v šolo. Ampak ne dolgo. Kakšnih štirinajst dni. Tam v Lučah sem hodil v šolo, reče. Z bratom sta bila štabna kurirčka, na neki kmetiji. Po tem, ko sta pobegnila z doma, sta pri očetu v bunkerju smela ostati samo dva tedna. Nato pa so ju odpeljali v Savinjsko dolino, ker je bila Savinjska dolina osvobojeno ozemlje. Januarja so morali opustiti štab odreda, ker so dolino napadli Nemci. Nemci so streljali prek polja, da je zemlja kar škropila po zraku, reče oče. S kurirji so v zemljo zakopali pisalne stroje. Izgrebli so luknjo, vrgli vanjo malo slame, potem pa na dno naložili pisalne stroje,

nanje spet nasuli slame, na to pa zemljo, travo in sneg, dokler se nič več ni videlo. Popoldne so se odpravili na pot in hodili vso noč.

Naslednji dan so nas Nemci hajkali naprej, reče oče. Sneg mi je segal do bokov. Neki komandant je rekel, da ne bom preživel.

Oče močno pljune, kot da bi se po pripovedi moral olajšati.

Pri Kumru naju pozdravita ženski, ki vesta, kako mu je ime. Zdravko, zakličeta, Zdravko, kako lepo, da si spet prišel! Očetu postrežeta s pivom, meni pa s kosom kruha z jetrno pašteto.

Ko se vračava domov, se oče odsotno smehlja in me gleda. Zamišljam si, kako lepo bi bilo, če bi se mi oče zaupal in mi še enkrat povedal vso zgodbo, ki mi jo je že, in da bi me potem vprašal, kaj sem doživela jaz in bi mu lahko zaupala, da me na poti v šolo izsiljujejo in da sanjarim o tem, da bi sošolke oštel in zahteval, naj mi pri priči prenehajo groziti. V upanju, da se na očeta lahko zanesem, mu tiho obljubim nekaj, česar še sama ne razumem, zaobljubo, da ga bom spremljala na njegovih poteh domov in v šolo, ko bo hodil po tej pokrajini ali v spomine. Med vzponom skozi gozd premišljujem, ali naj ostanem v svojem otroškem telesu ali pa naj se razrasem čezse, in tega dne obtičim v kratkem krilcu, bombažnih nogavicah in gumijastih škornjih.

Ko pod mejo stopiva na stezo, po kateri patroljirajo cariniki, v razmehčani zemlji, v kateri so se naredile luže, iščem njihove stopinje. Oče pove, da imajo cariniki danes verjetno prosto, ker je nedelja, in se svoji domisllici nasmeji.

Prispeva na avstrijsko stran, ne da bi naju zasačili, in oče me vpraša, ali bi šla z njim na pogon, ker je videl, da znam pošteno hoditi. Rečem, da bi, in sklenem premagati strah pred gozdom. Na poti k Mozganu gozd na neki točki razkrije razgled na samotne kmetije v grapi. Postojiva in gledava iz zelene goščave. Kot ribi, pomislim, kot ribi, ki kukata iz morskih alg. Takšne iskrive ribe sem videla na televiziji in predstavljam si, kako z očetom z velikimi očmi mežikava iz kodrogrivega podrastja in zatem v njem izgineva, za seboj pa zvrtničiva majhen peščeni oblak, ki se v kalni vodi zelo počasi posede. Morje bilk, pomislim, kmalu bova prišla do obale.

Ko splezam k očetu na motor, sem dobre volje. Roke mu tesno ovijem okrog pasu in se mu prižamem k hrbtu. Pozno popoldne je, ko se po ovinkasti cesti Koprivne spuščava v grapo. Tu zgoraj pri nama še vedno vzraja sonce. V enem od širokih zavojev oče zaustavi motor in pokadi cigareto. Nekdaj je bil tukaj plot, reče in v zrak puhne dim.

Preden prispeva v podolje, zapelje čez leseni mostič k razpadajoči hiši, skriti med češpljami in jablanami. Ko sestopiva z motorja, naslonjen na koso pred vrati v hišo stoji Jaki, očetov drvarski tovariš. Okrog hiše valovi pokošena trava.

Šel sem v koprive, reče Jaki. Sta bila na poseki? Oče pritrdi.

Če človek redno ne kosi, se vse zarase, reče Jaki. In doda, da je bil danes že gori pri Blajsu in da se tudi tam bujno razrašča trava.

Oče dvigne pogled k samotnemu posestvu, ki je še obsijano s soncem.

Škoda, da kmetija nima gospodarja, reče. Kdo bi si mislil, da se bo tako obrnilo.

Koliko bratov je pravzaprav umrlo v taborišču, vpraša Jaki.

Starejši trije, Jakob, Johi in Lipi, reče oče. Lipijev pepel je prišel iz Natzweilerja, druga dva sta umrla v Dachauu.

Slišim že poznano zveneče ime Dachau, beseda Natzweiler pa je nova in jo takoj pozabim.

Tudi njegov stric je padel tam gori, se spomni Jaki. Ravnokar je dezertiral, mi pove, ker opazi, da ga gledam, in je bil ranjen v prvem boju z Nemci. Privlekel se je čez travnik k Jeklu in v krvi obležal pod cesto, za grmovjem. Nemška patrolja je odšla mimo, ne da bi ga opazila. Potem pa je zadnji vojak pogledal k njemu in ga ustrelil. Jeklovi so ga morali pokopati ob cesti.

Vem, reče oče, poznam ta kraj.

Mrliči na kraju, s katerega se je umaknilo sonce, puščajo svoj hlad. Premišlujem, ali je hlad, v katerem me mrazi, povezan tudi z večerno uro in z gozdom, ki se bliža hišam. Svetloba hiti v višave. Oče se pogrezne v negibnost. Prosim ga, da bi se vendarle odpeljala domov.

Ja, ja, reče, naj kar ne *čenčarim* kot moja mati. Da zajaha motor, se odloči šele, ko Jaki okrog vogala pripelje svojega. Potem pa se vsi trije spustimo po makadamski cesti, vendar na razpotju, kjer bi z očetom morala zaviti na levo, oče zavije na desno in se ob robu ceste zaustavi.

Ti lahko greš domov, če hočeš, reče, on da gre še na pivo.

Odpravim se po bližnjici, čez gostilniški pašnik, na katerem zaspane, site krave z repi mahajo okrog sebe. Lovim ravnotežje po dveh deblih, položenih čez potok Lepena, da pridem na drugo stran, potem pa stečem po ježi, za katero se zasliši cvilež svinj v našem svinjaku.

Pravijo, da je o človeku vse povedal način, kako je odšel v gozd ali kako je prišel iz njega. Ali je nosil puško, rdečo zvezdo na kapi, ali je bil oblečen v dvoje hlač in v dva plašča, da ga ni zeblo ali pa je prišel v odpeti srajci, s smolo umazanih in raztrganih hlačah, morda je v nahrbtniku nosil mrtvo srno ali pa je zelenemu kadru gor pod najvišje viharne nosil slanino? Je imel v roki košaro z gobami, vrček jagod, borovnic ali brusnic ali pa v žepih kurirsko pošto? Je imel oblečeno čisto srajco, je dišal po smoli in drevesni skorji ali pa je smrdel žaltavo, neumito po zemlji in smrtni zoni, po krvi in krastah?

Očetovi lovski tovariši nosijo zlikane hlače in jopiče v barvah dreves, v laseh nosijo vonj po mahu, za klobuki zataknjeno vejico plena. Z nahrbtnikov jim bingljajo glave parkljaste divjadi, ki so jo ogovorili s puškami, divjadi, ki je ugajala in zato ugasnila. Iz vetrnika še kapljata kri in krvavi znoj, rosa poslednjega diha, ki so ga vdihnile živali. Njihova temna zrkla se še dolgo lomijo na nežni glavi, lobanjske kosti, raz kožuha in dlak, se še dolgo kuhajo v peroksidovi vodi, dokler jih pobeljene kot trofeje ne vzamejo iz kroga.

Lov je del družinske mitologije, vsak lovski dan je praznični dan, tako je bilo od nekdaj, pravi oče. Ob zori in pod večer še vedno zahaja na prežo, oljit polrisanice in šibrovke, čistit daljnogled, preštovat naboje. V kuhinji se še vedno kuha in duši divjačina, še vedno nam zbuja tek soparni vonj gamsovih juh. Še vedno si podajajo kljuko njegovi lovski bratje, še vedno pripovedujejo zgodbe. Še vedno se veseli vsakoletnega pogona, brakade, na katero me hoče vzeti s seboj, ker znam hoditi.

Ob pravem času, ko zjutraj zarana potekajo pogovori o pogonu, se lovцем postreže z vročim čajem in krofi. Pove se, kje bo lovišče, lovцем se dodelijo odseki gozda in pripišejo stojišča. Jaz naj bi hodila s starim Popom, ki ga dobro poznam. Pop ima od vseh na grbi največ križev, in, kot pravijo, najslabše oči. Nekoč so njega in njegov vid postavili pred preizkušnjo, pravijo, in v zajčji kožuh dali mačko, ji ga poveznili čez glavo in ji ga z vrvicami privezali na telo. Mačka je menda besnela in praskala in se rešila na najbližje drevo, Pop pa ni mogel verjeti očem, ker je, in o tem še danes živo pripoveduje, prvič videl zajca, kako pleza na drevo.

Stara mama me povleče na stran. Slišala je, pravi, da naj bi se lov končal pri Gregoriču. Stari Gregorički naj prenesem pozdrave. Nesla me je iz lagerja, ko so ga prišli počistiti, jaz pa sem bila preslabotna, da bi lahko hodila, reče stara mama. Tri dni me je nosila, Gregorička, nosila, podpirala in vozila s samokolnico, dokler SS ni izginil. Gregorički se je v Auschwitzu zmešalo, še preden so jo premestili v Ravensbrück, in od takrat je preklinjala, naj jo hudič, ki jo je spravil v lager, spravi tudi ven. Ko je bila mlada, je bila krepka ženska, ki se je lahko merila z vsakim moškim, pripoveduje stara mama. Jaz kimam in rečem, da jo bom pozdravila v njenem imenu.

Ko se napotimo proti našemu delu gozda in s palicami udarjamo po drevesih in grmih, me Pop drži za roko. Lovci so si puške obesili čez rame in pred nami odšli naprej. Psi gonijo zajce in lisice v smeri proti lovцем, slišati je samo posamične strele, mimo nas vidimo bežati le malo živali.

Lovina, ki jo popoldne položijo pri Gregoriču pred hišo, je kratka kot pozdrav »Uplenjeni divjadi za lovski blagor – hvala!«, žganje pa hitro

popito. Povabijo nas v kmečko izbo, skuhali so golaž, za zadnji pogon, kot se reče. Stara Gregorička sedi na klopi zraven mize. Stopim k njej, da jo pozdravim v imenu stare mame, in ji dam roko. Mrzla je in vlažna. Drži se je vonj po urinu. Gregorička ne razume, kdo jo pozdravlja, in me gleda s praznimi očmi. Sveršina skuša posredovati. Stara, močna ženska prikima in med tem, ko jemo, guga svoje krepko telo sem in tja. S strani jo opazujem in misli mi uhajajo k stari mami in k temu, kako je Gregorička znala po zraku metati moške, mojo oslabelo staro mamo pa nesti iz taborišča.

Neki lovec pove, da mu je njegov pravkar umrli sosed, ki je bil med vojno v partizanih, nekoč povedal, da je nekega dne na straži, in ne z visoke lovske preže, zagledal belega jelena, in ga je preblisnilo, da je bil njihov partizanski bunker izdan. Borce je posvaril, vendar ga niso hoteli poslušati. Naslednjega dne je policija zares napadla bunker in to je bil znamenje, da se je po znamenjih treba ravnati, reče lovec. Za Sveršina so to prazne marnje, preblisnilo, kaj to pomeni, preblisnilo, rohani. Saj strah, da padeš v roke gestapu, konec koncev ni nič nadnaravnega. Potem ko je k partizanom odpeljal Korija, ni minilo dolgo, ko se je na Brečkovi kmetiji pojavila policija. Očitno je nekdo nekaj zvohal in že so Sveršina gnali v Mauthausen!

Oče vpraša, ali lovci še vedo, kdo je bil v tistih časih najboljši strelec v Lepeni, no, reče, kako je, se vam ne sanja, kdo bi to bil, no, vam povem, stara Mozganka je bila, reče po kratkem premoru, kot da bi igral s karto kraljice. Imela je legendarno roko divjih lovcev in uplenila je veliko krepke srnjadi. Kaj pravite, sprašuje oče, kaj pravite na to, vi s temi vašimi ubogimi postreljenimi zajčki, vi lahko o tem, da bi ciljali tako dobro kot Mozganova gospodarica samo sanjate. Gori v preži je sedela in pletla in ko se je kakšna žival začela pasti, je, ne da bi trenila, prijela pušo in peng, je bilo konec! Ampak Ravensbrück pa ni preživela, navrže Sveršina, to jo je pa uničilo, tako je bilo, ja, jo je uničilo.

Ko lovci odrinejo, se že noči, in jaz opazim, da je oče preveč popil. Stoji na majavih nogah in toži, kako dolga je pot domov, ki jo ima še pred seboj. Meni v dlan stisnejo žepno svetilko in me odslovijo rekoč, da bom na očeta že popazila.

Stopam pred njim in nama skušam osvetljevati pot. Oče pripoveduje, kolikokrat je že sam prehodil to pot in kako dobro jo pozna.

Gozd srka vase temo. Z vseh strani naju popade tankoslušna tišina in zdi se, da preži na najine korake. Tuhtam, kako bi poskrbela, da oče ne bi prenehal govoriti, da naju ne bi preplavila čista tišina. Ko stopiva iz gozda in se na travniku za Auprihovo kmetijo ustaviva, vprašam, kako je ime kmetiji, ki se v obrisih vidi tam gori pod kopastim vrhom z gozdom poraslega hriba. To so Hojnikovi, reče oče, tudi tam je divjala nacistična policija. Družino so hoteli odpeljati, vendar se je stari Hojnik uprl in ni hotel od doma. In pri priči so ga ubili. Ustrelili so tudi njegovega sina in snaho. Trupla so vrgli v Hojnikovo kajžo in zažgali. Očetu se naenkrat zlomi glas, tenko zveni. Mene to jezi.

Zapiha lahen vetrič. Takoj ko spet stopiva v gozd, zaječijo drevesa. Šelestenje listja se komaj slišno meša z glasovi in kriki. Prosim očeta, da mi da roko. Zasmeji se in naredi dolg korak naprej, da me lahko prime za roko. V tem trenutku izgubi ravnotežje in kolikor je dolg in širok zdrsne po strmem pobočju, dokler ne obleži za nekim grmovjem. Žepna svetilka, ki mi jo je, ko me je prijel za roko, iztrgal, neha svetiti. V temi ga skoraj ne vidim. Globoko spodaj ga slišim, kako kolne. Ti hudič ti, kako naj zdaj pridem tja gor, tarna. Mislim, da se mu je kaj zgodilo in odpravljam se dol k njemu. Ostani zgoraj, zavpije, ostani zgoraj, bom že sam. Po vseh štirih začne plezati navkreber. Svetilka je fuč, kako zaboga naj v tej temi kaj vidim, kolne oče in s planinskimi čevlji udarja v zemljo, da bi si našel oporo. Potem se mi že zelo približa in reče, zdaj pa me lahko povlečeš gor, jaz pa ga z vso močjo povlečem. Oče spet stoji zraven mene. Malo se bom spočil, reče, potem greva naprej. Sede na gozdna tla in zaspi, se mi zdi, da še isti hip. Jaz se zvijem ob njem in čutim, da mi bodo privrele solze. Gozd in tema nadme spustita vse strahove, ki me kot nori mikastijo. Dvignem glavo in skušam razbrati mesec, ki je to noč zakrit. Občutek imam, da se z neba name spušča temna krogla. Bojim se, da sem jo poklicala z neba z jokom, zato zaprem oči. Tema me preplavi in se opojno pretaka po mojih prsih.

Oče kot omamljen leži zraven mene. Mine cela večnost, preden odpre oči in reče, veš, če te je v gozdu strah, zapoj partizansko pesem. On je to že dostikrat storil in je vedno pomagalo. In ali kakšno poznam. Rečem ne. Dobro, potem bom pel jaz, reče. In oče zapoje iz vsega grla, bojne

partizanske pesmi, pri čemer se spomni samo peščice kitic, te pa potem ponavlja tako dolgo, dokler ne prispeva domov.

Mama naju vsa iz sebe in v skrbeh pričaka v kuhinji. Nočem je prestrašiti, zato ji ne povem, kakšne nezgode so nama prišle na pot. Bojim se, da se je v meni ugnezdila Smrt, kot majhen črn gumb, kot temen čipkast lišaj, ki mi nevidno prepreda kožo.

Iz nemščine prevedla
Urška P. Černe,
v sodelovanju z avtorico